رئیس دانشگاه آزاد اسلامی درگفت‌وگو با «فرهیختگان»:

دانشگاه آماد‌گاه پژوهشگران نیست بلکه سازمان پژوهش است

سارا طاهری
خبرنگار گروه دانشگاه

در دنیایی که تشنه دانش و یافتن حقیقت است، پژوهش‌ها نقشی حیاتی ایفا می‌کنند؛ گویی چراغ‌هایی در تاریکی هستند که مسیر را روشن کرده و ما را به درک عمیق‌تر از جهان پیرامون‌مان رهنمون می‌سازند، اما آیا این گزاره همیشه صادق است و می‌توان با قاطعیت مدعی شد تمام پژوهش‌ها هدفمند و ثمربخش هستند؟ نخستین گام در هر پژوهش، تعریف هدف روشن و مشخص است، بدون هدف، پژوهش مانند سفری بی‌مقصد خواهد بود و پژوهشگر درتاریکی و ابهام سرگردان می‌شود. در طول دهه‌های گذشته شاهد پژوهش‌های بسیاری بوده‌ایم که بی‌هدف مشخص و قابل اندازه‌گیری آغاز شده و درنهایت به نتایج بی‌معنی یا غیرقابل تعمیم منجر شده‌اند.

تمرکز بر کمیت به جای کیفیت از دیگر آسیب‌های شایع در حوزه پژوهش است. اگر پژوهش را به‌عنوان بخش نوآورانه ورود به مسئله‌یابی و حل مساله می‌دیدیم و جایگاه پژوهش را درست تعریف می‌کردیم، شاید دچار این ابهامات و مشکلات نمی‌شدیم.

نکته‌ای که در دکتورا مد می‌کنند، این است که می‌توانید ۱۰ سال قبل خیلی مهم شد، این مهم مدت در ساحت پژوهش به ارتقای فرهنگ پژوهش، آموزش روش‌های صحیح تحقیق و تشویق به انجام پژوهش‌های کاربردی و مرتبط با نیازهای جامعه اهتمام ورزید. دانشگاه آزاد اسلامی از سال ۱۳۹۷ طرحی عظیم را آغاز کرد که «پایش» نام گرفت و اهداف و اهداف بزرگی را دنبال کرد. حالا بعد از گذشت بیش از پنج سال می‌توان ارزیابی دقیقی از طرح «پژوهش اثرگذار پکپارچه شبکه‌ای» داشت. مبدع این طرح، کسی نبود به جز دکتر محمدمهدی طهرانچی، او از سال قبل، رئیس دانشگاه شهید بهشتی را برعهده داشت «پایش» را در ذهن پرورانده و بعد از انتصاب به سمت رئیس دانشگاه آزاد این طرح را به منصه ظهور رساند. او که تاریخ علم را به خوبی می‌شناسد و مطالعات فراوانی روی جریان علمی شرق و غرب انجام داده، درگفت‌وگویی تفصیلی درباره چرایی این‌گزاره عمده پژوهش‌ها در کشور صحبت کرده و به تحلیل «آفاتی و البته ارائه راه‌حل برای حرکت به سوی نقطه مطلوب پرداخت. کلیدواژه‌ای که دکتر طهرانچی روی آن تاکید کرد و حلقه مفقوده نظام آموزش عالی دانست، «سازمان پژوهش» بود، ماحصل گفت‌وگو با رئیس دانشگاه آزاد اسلامی درباره پژوهش اثرگذار و طرح «پایش» را در ادامه می‌خوانید.

اگر بخواهیم با نگاهی به مسیر طی شده، آسیب شناسی نسبت به روند پژوهشی کشور داشته باشیم؛ در دو دهه اخیر مهم‌ترین چالش‌ها و آسیب‌های پژوهش را چه می‌دانید؟ اصلا مروجع کلمه گفت‌وگو با مدیر گروه‌ها در ارتباط با کیفیت پژوهش است، اما اگر نگاهی به آمار مقالات بیندازیم، می‌بینیم تعداد مقاله‌های منتشرشده بین‌المللی کاهش داشته و جایگاه ایران نیز بین کشورها نزول کرده است. تحولات اخیر هم در بحث کیفیت و هم کمیت را چطور می‌بینید؟

واقعیت این است که موضوع پژوهش هم ذیل جریان علم، هم ذیل جریان فناوری و هم ذیل جریان فرهنگ تعریف می‌شود. اگر سه مقوله علم، فناوری و فرهنگ را به‌عنوان حیطه فعالیت دانشگاه داشته باشیم، در هر سه حیطه، بخشی تحت عنوان پژوهش یا «research» داریم. اولین آفت و مشکلی که با عنایت به آنچه در چهار نوع پژوهش انجام می‌شود، مجموعه‌ای پیچیده، و چندوجهی است، پژوهشی که انجام می‌شود هم باید پیچیده و چندوجهی باشد. پژوهش‌های انفرادی دیگر نمی‌توانند به صورت فردی مساله حل کنند، ما به سازمان پژوهش نیاز داریم، سازمان پژوهش یعنی دانشگاه. دانشگاه، آماد‌گاه پژوهشگران نیست، بلکه سازمان پژوهش است. در تعریفی که اکنون در حوزه وزارت عتف ارائه می‌شود؛ پژوهش، رخداد فردی است، نه رخداد سازمانی. وقتی می‌خواهید ارتقاء پیدا کنید، اولاکل ارتقا، ارتقای فردی است. اثر ارتقای فردی با ارتقای سازمان، اصلا معلوم نیست. تبارِ اگر مقاله فردی هم بدهید، می‌گویند؛ باید تحت چند مقاله فردی داشته باشید، حتما شنیده‌اید در سنن مجموع مقالات ۵۰ تا ۱۰۰ مقاله. اما در سازمان پژوهش دارند. مفهومی در ادبیات جهانی تحت عنوان «پژوهش برگ» وجود دارد. اساسا «پژوهش برگ» آثار و پیامد دارد. «پژوهش برگ»، نتیجه حرکت سازمان پژوهش است. اشکالی که وجود دارد، این است که سازمان پژوهش در کشورمان موجود نیست و چنین سازمانی را شکل نداده‌ایم. سازمان پژوهش، طرح بزرگ دارد تا هرکسی بتواند در آن فعالیت کند. آنچه ما در دانشگاه از روزاول تحت عنوان «برنامه علمی» مطرح کرده‌ایم، «پژوهش برگ» است؛ «پژوهش برگ» برای حل مسائل چندرحیه‌ای، عیق مساله‌ای که در دانشگاه آزاد مطالبه می‌شود، به‌جای اینکه حل مساله علمی» مطرح کنیم، «پژوهش برگ» را مطرح کردیم. سیستم نمایه‌سازی را مطرح کردیم. سیستم نمایه‌سازی «ISC» بخش دوم کار بود. بخش اول را شکل ندادیم، لذا به این نکته دقت کنید؛ تا وقتی به فارسی تنویسید و زبان فارسی، زبان علم نشود، جریان تفکر علمی در کشور شکل نمی‌گیرد. ما به سازمان پژوهش نیاز داریم، سازمان پژوهش یعنی دانشگاه. دانشگاه، آماد‌گاه پژوهشگران نیست، بلکه سازمان پژوهش است. در تعریفی که اکنون در حوزه وزارت عتف ارائه می‌شود؛ پژوهش، رخداد فردی است، نه رخداد سازمانی. وقتی می‌خواهید ارتقاء پیدا کنید، اولاکل ارتقا، ارتقای فردی است. اثر ارتقای فردی با ارتقای سازمان، اصلا معلوم نیست. تبارِ اگر مقاله فردی هم بدهید، می‌گویند؛ باید تحت چند مقاله فردی داشته باشید، حتما شنیده‌اید در سنن مجموع مقالات ۵۰ تا ۱۰۰ مقاله. اما در سازمان پژوهش دارند. مفهومی در ادبیات جهانی تحت عنوان «پژوهش برگ» وجود دارد. اساسا «پژوهش برگ»،